

KNUT

Sjöfågelsjakt förr i världen

Först en upplysning om vad gamla protokoll omtalar om antalet fiskare skrivna på tre av östra skärgårdens öar 1750, nämligen: Stenshamn 20 fiskare, Ungskär 8 fiskare, Långören 4 fiskare.

I Sjöbergs berömda beskrivning av näringslivet vid 1700-talets slut står bland annat följande att läsa: "Stradbo-en fiskar i hafvet inom och utomskärs, skjuter sälar och hvarjehanda sjöfoglar som under vår och efterhöst besöka kusterna." Slut på citat. (Säljakten omnämnes i gamla skrifter - sälarna sågs ju då som talrika skadedjur, vilka vållade skada på fisket - och speciellt ute vid Utklippans bedrevs fordom stora säljakter.) Mynningsladdare har forskare belägg för såsom sjöfågelsjaktvapen bland annat omnämnda i en bouppteckning från 1756! Så har det berättats om hur gubbar på Sturkö sköt med flintläsgevär i början av 1800-talet och fick många sjöfåglar.

Nu skall jag emellertid nämna litet om sjöfågelsjakten till havs utanför östra skärgårdens öar - de senaste decennierna av 1800-talet bland annat:

Man vet med bestämdhet att de vapen som användes var utrangerade kronogevär, vilka uppborrats till hagegevär! Dylika nämnda gevär kallades för "knektar". intressant är ju att höra vilka som sålde dylika utrangerade kronogevär till öborna bland andra. Det var de i

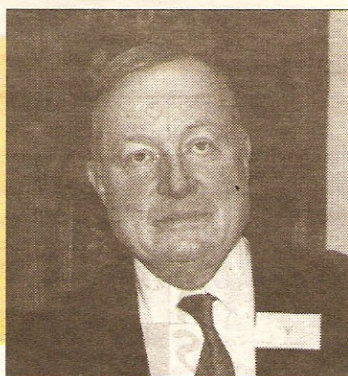
folkmun nämnda: Handlande "Lumpe-Svensson" och "Rosans bod" vid Fiskbron, Karlskrona fordom i tiden.

Blyhaglen - stöptes hemma förr - fanns till jakten i en hagelpung av läder, i ett stort kohorn-kruthorn-förvarades krutet, man tog så krutmåttet och slog upp krut till stora skott! Krutet slogs så i bösspipan - man hade så kasserat sillnät (bosmen, på öbornas språk) till förladdning, de stora laddningarna drevs ner i mynningsladdaren med en "laddestock" laddstake! Man satte en knallhatt=tändhatt på bössans dubb och sköt! Karftig rekyl! Med en knekt kunde de gott skjuta ner en fågel på långa håll! Det hette: "Knekten gick för långt!" Båtar vid jakten var förr vanligen 14-15 fots blekingsekor. Eftersom det var omständigt att ladda så brukade två män ut på jakt - en rodde, medan den andre laddade och sköt allt vad han hann! Men det fanns klipska gubbar förr! En sådan gubbe kunde äga 4-5 "knektar" vilka han alla laddade iland, bar ner dem i båten och for ensam ut och både rodde och sköt! Fåglarna yrade omkring gubben, han kunde ju då skjuta 4-5 skott i ganska snabb följd - och få många fåglar!

Knut Andersson

Fortsättning i nästa nummer av Mitt Karlskrona.

KNUT

Sjöfågelsjakten förr i tiden

Sjöfågelsjakten tillgick så att alla skyttarna låg ute på havet i en "linja" s.k. med cirka 80-100 meter mellan varje båt. Skyttens plats i "linjan" kallades "rum". Avståndet båtarna emellan i "linjan" kallades "båtarum": När en skytt rodde ifrån "linjan", ibland för att hämta upp en av honom nedskjuten fågel, ja, då återtog han snarast möjligt sitt "rum" i linjan – naturligtvis för att ligga där och passa och invänta flera fåglar, som kunde komma inom skotthåll för hans "knekt".

Här kan uppräknas först det "vanliga" namnet på respektive sjöfågel, som jagades, samt sedan det namn som öborna hade för fågelns ifråga: Sjöorre="Pjuk", Ejderhona="Årda", Ejderhane="Årdejöing", Alfåglar="Huärlor", Storlom="Knappagubbe" – det var randig storlom, Smålom="Rödskäggig lom" –försedd med rött fält på halsen och den fick detta ö-nam. Vidare jagades: knipa, svärta, skrak, tordmule, prutgås(denna gåsart kallades f.ö. för: "Tavlacka"). Så naturligtvis grågäss och änder-gräsand:"isand" på vår dialekt. Strandskatan kallade vi för "bock". Det är ju allmänt bekant att öborna bland annat hade ål skuren i tärningar – med benet i – samt sjöfågel skuren i tärningar till fyllning i sina rårivna kroppkakor ofta istället för fläsk. "Bock" och tordmule ansågs i min barndom för det bästa sovlet till kroppkakorna. Något som däremot inte alla vet är att bland gamla tiders fyrpersonal ute på den avsidet belägna fyrplatsen Utklippan där det gällde att kunna variera den kost, som stod till buds,

var kåldolmar av sjöfågelskött en rätt på bordet: Jag har även sport om forna gamla kända Karlskroniter t.ex.: Magister Öjvind Swahn – som på sin tid omtalade att det blev mycket goda köttbullar av malet sjöfågelskött – som han själv hade ätit.

Vid början av 1900-talet användes vävkanoter vid jakten. En vävkanot var byggd så att man först hade byggt ett "skelett" av trä, varpå sedan spändes väv, vilken målades. Vävkanoterna var lätta – men mycket farliga båtar att färdas med på havet! Min egen farbror omkom med en sådan vävkanot under inomskärs fiske.

1911 började Östra Hästholmens Båtbyggeri att bygga jaktkanoter av trä. Denna typ av kanoter – jaktkanoterna – som fortfarande finns många här i vårt län!

Öborna byggde skjul av stenar vid den strand där de skulle ligga i skydd och skjuta fågel. Här vid stranden lade de även ut vettar. Även ute vid vakar byggde man skjul på havsisen – av isblock – hade de ej möjlighet att draga båt med sig ut till vaken var det till att ha en "hottestång" eller lina med en tyngd på och kasta och taga till sig den skjutna fågel! Det gällde naturligtvis att sig väl akta – skytten ville ju ej själv hamna i vaken. En vak i isen kallades av öborna för en "rening" – namnet kom naturligtvis av deras namn på öppet vatten vilket var "rent" vatten.

Knut Anderson

Fortsättning i nästa nummer av Mitt Karlskrona.

KNUT

Sjöfågelsjakten och vettarna

Denna gång kan det passa sig att berätta om hur öborna i gamla tider gjorde vettar. En skjuten sjöfågel flåddes! Skinnet – med kvarvarande fjäderdräkt – fylldes med hö (alternativt halm) och en pinne av trä monterades så att huvud och hals hölls upprätta. Denna vette flöt sedan på havet på en träskiva!

Man hade en gåta att roa oss med på Ungskär när jag var liten. Bland annat följande rim:

De stoppade upp mig med hö
och med strå,
samt sydde ihop mig
med nål och med trå'.
Sen fick jag ligga för hund
och för ramm
längs lann' och strann'!

Det var inte speciellt lätt att gissa den gåtan, men för den som erinrade sig vetvens tillverkning och användning var ju gåtan hur lätt som helst! Vi hade trevligt åt den gåtan, det minns jag mycket väl.

Vettar av trä, mycket naturtrogna sådana, tillverkades också sedan. Man gjorde trävettarna på så sätt att man urskjölpte den egentillverkade träfågeln samt satte botten under den, samt en tyngd därunder. Vetten målades fint i naturliga färger. Öborna visste hur en fågel såg ut. Vemodigt för

dem var att man stiftat sådana lagar att förbud för skytte vid vakar fanns när det var stränga vintrar och isen var så tjock att det ej lönade sig att hugga upp hål i den – ett jättearbete – för att kunna hutta upp sig en ål!

Det var för att skaffa mat till sig och sina familjer som fiskarna gick långt ut på havsisen – bland isbergen sökan- de en vak där det kunde ligga några fåglar. Det var endast salt föda som då stod till buds. Många gånger undrade öborna hur de som var emot jakten skulle ha reagerat om de hade levat under samma förhållanden som öborna då gjorde! Bara att draga kanoter över isen var inget latmansgöra för dessa fiskare. För övrigt kom även det förbudet senare att kunna hutta ål.

En mästerskytt (bland min barn- doms alla övriga mästerskyttar) var John Jonasson, Inlängan. Denne man levde för sin jakt. Utom sjöfågelsjakten – där han var skicklig – idkade han ut- terjakt. Det var många, många nätter som John satt ute i kylan och vakade på utter! Han sköt hannen men honan skonade han, honan var ju van vid just den platsen på Inlängan och återkom med en ny hanne sedan!

John Jonasson kände utterns liv och vanor bättre än någon nu kan ana!

Knut Andersson

Fortsättning i nästa nummer.